

Lausunto

12.6.2026

VN/31483/2025

VN/31483/2025-OKM-50

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission suosituksia arvioivalle parlamentaariselle työryhmälle

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto saamelaisten totuus- ja sovintokomission toimenpide-ehdotuksista 28, 29, 31 ja 32

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua Saamelaisten totuus- ja sovintokomission toimenpide-ehdotuksista näitä arvioivalle parlamentaariselle työryhmälle. Tässä lausunnossa otetaan kantaa komission ehdotuksiin 28, 29, 31 ja 32.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Toimenpide 28: Saamelaisten immateriaalioikeuksia tulee vahvistaa ja luoda mekanismeja, jotka turvaavat saamelaisten perinteisen tiedon, kulttuuristen ilmaisujen ja muun henkisen omaisuuden suojan sekä niiden oikeudenmukaisen käytön ja hyötyjen jaon.

Nykytila

Aineettomat oikeudet (immateriaalioikeudet) suojaavat ja kannustavat luovaan työhön ja innovaatioihin antamalla henkilölle yksinoikeuden määrätä suojankohteesta määrätyn ajan. Suoja on voimassa tekijänoikeuksien osalta 70 vuotta tekijän kuolemasta ja patenttien ja mallien osalta 10–25 vuotta rekisteröinnistä, jonka voi tietyiltä osin uusaa. Useimmiten oikeudet siirretään toimijalle, joka hallinnoi oikeuksia kaupallisessa kontekstissa. Tekijänoikeuden alueelle on perustettu yhteishallinnointiorganisaatioita keräämään ja tilittämään käytöstä korvauksia tekijöille ja esittäjille. Tekijänoikeusjärjestelmään sisältyy myös moraalisten oikeuksien suoja, eli oikeus tulla nimetyksi tekijänä ja vastustaa teoksen sopimatonta käyttöä.

Teollisoikeuksia (patentit, tavaramerkit, mallit) hoidetaan työ- ja elinkeinoministeriössä ja tekijänoikeuksia ja sen lähioikeuksia opetus- ja kulttuuriministeriössä. Patentti- ja rekisterihallituksella on teollisoikeuksiin liittyviä rekisteröintitehtäviä.

Perinteinen tieto kattaa alkuperäiskansojen, esimerkiksi saamelaisten identiteettiä ja kulttuuria ilmentävät puvet, merkit, symbolit, laulut, tanssit ja suullisen perinteen. Esimerkkejä näistä ovat saamelaiset kovat ja pehmeät käsityöt ("duodji") ja joikuperinne sekä saamelaisasut ("gákti"). Perinteinen tieto kattaa myös perinteisiin elinkeinoihin, kuten poronhoitoon liittyvän osaamisen, käytännöt, taidot ja innovaatiot. Perinteinen tieto ja kulttuuri-ilmaukset syntyvät kollektiivisesti ja siirtyvät sukupolvelta toiselle. Perinteistä tietoa ja kulttuuri-ilmauksia ohjaavat osin vahvat tapaoikeudelliset säännöt, joita kutsutaan joillain maailman alueilla perinteisiksi tietojärjestelmiksi.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.okm@gov.fi

Suomen lainsäädäntö ja Suomen kansainväliset velvoitteet edellyttävät perinteisen tiedon suojelemista/suojelua. Suomessa ei kuitenkaan ole perinteisen tiedon tai kulttuuri-ilmausten nimenomaista tai erityistä niin kutsuttua omaa lajiaan olevaa "sui generis"-suojaa. Aineettomien oikeuksien (imateriaalioikeudet, henkinen omaisuus) järjestelmissä, kuten patentti-, tavaramerkki-, mallioikeus- tai tekijänoikeussuojaa koskeissa lainsäädännöissä ei tunnisteta näitä suojan kohteita. Sen vuoksi ne jäävät suojan ulkopuolelle joko siksi, että teossuojan suoja-aika on päättynyt, tai siksi, että suojan edellytykset eivät ole täyttyneet (public domain). Tällöin ne muodostavat osan yhteistä kulttuuriperintöä, jota kaikki saavat käyttää. On mahdollista, että nykyinen lainsäädäntö suojelee näitä suojankohhteita tietyiltä osin, kuten perinteinen kulttuuri-ilmaus kansanperinteen esityksenä tekijänoikeuslaissa, mutta suojan tarkoitusperät eivät vastaa YK:n alkuperäiskansajulistuksen tarkoitusta. Tavaramerkkilainsäädännön mukainen yhteisömerkki tarjoaa suojaa tietyille tuotteille kuten saamelaiselle käsityölle. Suomessa yhteisömerkkejä on käytössä kaksi "Sámi duodji" ja "Sámi made". Silti PRH:n ja muiden maiden tavaramerkkirekistereissä on paljon merkkejä, jotka viittaavat saamelaiseen kulttuuriin ja voivat johtaa harhaan tuotteiden alkuperän suhteen.

Vuonna 2007 hyväksytyn YK:n alkuperäiskansajulistuksen 31 artiklassa todetaan, että:

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus ylläpitää, hallita, suojella ja kehittää kulttuuriperintöään, perinnetietoaan ja perinteisiä kulttuuri-ilmauksiaan sekä tieteensä, teknologiansa ja kulttuuriensa eri ilmenemismuotoja, mukaan lukien inhimilliset ja geneettiset voimavarat, siemenet, lääkkeet, tieto eläinten ja kasvien ominaisuuksista, suullinen perinne, kirjallisuus, muotoilut, urheilu sekä perinteiset pelit ja leikit sekä kuvataiteet ja esittävät taiteet. Niillä on myös oikeus ylläpitää, hallita, suojella ja kehittää tähän kulttuuriperintöön, perinnetietoon ja perinteisiin kulttuuri-ilmauksiinsa liittyvää henkistä omaisuuttaan.
2. Valtiot toteuttavat yhdessä alkuperäiskansojen kanssa tehokkaat toimet, joilla tunnustetaan näiden oikeuksien käyttö ja suojellaan sitä.

Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n hallitusten välisessä IGC-komiteassa perinteisen tiedon ja kulttuuri-ilmausten suojasta on neuvoteltu 25 vuotta. Vuonna 2024 tapahtui läpimurto, ja ensimmäinen kansainvälinen sopimus geenivaroihin liittyvän perinteisen tiedon suojasta hyväksyttiin. Neuvottelut jatkuvat muuta perinteistä tietoa ja kulttuuri-ilmauksia koskien. Komiteassa pyritään kansainvälisen suojan kehittämiseen alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen perinteiselle tiedolle ja kulttuuri-ilmauksille (traditional knowledge (TK) and traditional cultural expressions (TCE)). Suojan vahvistamista sitovan sopimuksen muodossa vaativat kaikki muut maaryhmät (Latinalaisen Amerikan maaryhmä, Afrikan maaryhmä, Aasian maaryhmä, Kaukasian maaryhmä, ml. Kiina ja Venäjä), paitsi teollisuusmaiden (B-ryhmä) ja Itä-Euroopan maiden maaryhmä (CEBS), jotka kannattavat sen sijaan ei-sitovia ratkaisuja.

Tehtyjä toimenpiteitä

Perinnetietoverkosto perustettiin kansallisen biodiversiteettistrategian työryhmän suosituksesta vuonna 2011. Verkoston tehtävänä on parantaa saamelaisten perinteisen tiedon turvaamiseen ja suojaamiseen liittyvien asioiden yhteensovittamista laajemmassa kontekstissa. Verkoston puheenjohtajana toimii opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston ylijohtaja Juha Rintamäki.

Perinnetietoverkosto kokoaa vuosittain yhteen yhteensä 50 asiantuntijaa yhdeksästä ministeriöstä, saamelaiskäräjiltä, virastoista, museoista, koulutuskeskuksista sekä yhdistyksistä. Myös yksityisen sektorin toimijat ovat kiinnostuneita verkoston toiminnasta. Perinteisen tiedon suojeleminen nousee esiin ympäristön suojelun ja ennen kaikkea ilmastonmuutoksen torjumisen yhteydessä. Perinteinen tieto ja kulttuuriset ilmaukset ovat kuitenkin ennen kaikkea olennainen osa saamelaisten, Suomen ja EU:n ainoan alkuperäiskansan, kulttuuria ja identiteettiä.

Perinnetietoverkoston tavoitteena on koordinoita perinteisen tiedon ja kulttuuri-ilmausten suojelua yli ministeriörajojen, jotta löydettäisiin yhteistyöalueita eri aloilla, mukaan lukien taiteeseen ja kulttuuriin, kulttuuriperintöön ja tekijänoikeuden suojaan liittyen.

Perinnetietoverkoston jäsenten antaman myönteisen palautteen perusteella verkoston työtä on mahdollista vahvistaa ja sitä kautta korostaa tämän kaltaisen yhteistyön merkitystä. Tarve vuoropuhelulle on tunnustettu myös rajat ylittävästi, sillä saamelaiset asuvat neljän valtion alueella. Ensiaskel tähän otettiin verkoston edellisessä kokouksessa kulttuuripääkaupunki Oulussa, helmikuussa 2026, kun kokoukseen kutsuttiin Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Grönlannin edustajia. Samankaltaisia kysymyksiä nousee esiin myös arktisen alueen yhteistyössä, kuten Arctic Arts Summitissa. Aihealue on yhä tärkeämpi ja yhteistyö paranee valtionhallinnon sisällä ja myös valtioiden välisessä vuorovaikutuksessa, kun ymmärrys kysymysten moninaisista ulottuvuuksista laajenee.

Arvio toimenpide-ehdotuksesta

Suomi on katsonut, että saamelaisten aineettomia oikeuksia (IP, Intellectual property) on mahdollista vahvistaa ja pyrkiä luomaan mekanismeja niiden suojeluun. Kontekstistaan irrotettuna perinteisen tiedon ja kulttuuri-ilmausten käyttö esimerkiksi turismissa tai viihdeteollisuudessa on vahingollista saamelaiskulttuurin säilymiselle.

Toimenpiteen toteuttaminen edellyttää arviointia koko Saamenmaan alueella. Pohjoismaissa ei ole tällaista erityistä suojaa, vaan saamelaiset voivat hyötyä voimassa olevasta IP-järjestelmästä. Vain muutamassa maailman maassa on säädetty erityisestä kollektiivisesta ”sui generis” suojasta alkuperäiskansoille. Pohjoismaisessa saamelaissopimuksessa, joka parafoitiin 2016, on myös viittauksia perinteisen tiedon suojaamiseen.

Ennen toimenpiteen toteuttamista on tarve käydä neuvotteluja saamelaiskäräjien kanssa toteuttamisvaihtoehdoista ja/tai toteuttamiskelpoisuudesta. Tässä vaiheessa saamelaiskäräjät on vasta muodostamassa kantojaan toimenpide-ehdotukseen liittyen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt selvityksiä saamelaisten tarpeista aineettomien oikeuksien suojaan¹. Se on myös järjestänyt kansainvälisiä konferensseja osana Pohjoismaiden ministerineuvoston ja Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajuuksia. Nykyisten IP-järjestelmien hyödyntämisen reunaehdoista on teetetty koulutusmateriaali (Pohjoisen alueen alkuperäiskansojen kulttuuria koskevat aineettomat oikeudet ”Meidän”)². Myös saamelaiskäräjät Suomessa ja Norjassa³ ovat teettäneet selvityksiä saamelaisen perinteisen tiedon suojaan liittyen.

Maailman henkisen omaisuuden järjestössä WIPO:ssa vuonna 2024 hyväksytyt sopimukset läpinäkyvyyden lisäämisestä IP-oikeusjärjestelmässä (nk. geenivara- ja perinnetietosopimus⁴) ja mallioikeussuojasopimus⁵) voivat parantaa saamelaisten asemaa, vaikka ne eivät tuota mitään uutta suojamuotoa. Sopimusten tultua voimaan patentin hakijan olisi ilmoitettava hakemuksessaan, onko keksinnössä käytetty perinteistä tietoa tai kulttuuri-ilmauksia ja mistä tieto on peräisin. Australiassa on käynnistetty vuoropuheluita tekijänoikeusjärjestelmän tarjoamasta suojasta ja tuesta Australian alkuperäiskansoista tuleville taiteilijoille.

Maantieteellisten merkintöjen suojaa koskeva vuoden 2025 alusta voimaan tullut EU-asetus voi toimia yhtenä välineenä toimenpiteen tarkoittaman suojan toteuttamiseksi. Uudenlaisilla käsitöitä ja teollisuuden tuotteita koskevilla maantieteellisillä merkinnöillä voidaan osaltaan vahvistaa saamelaisen perinteisen tiedon ja kulttuuri-ilmausten suojaa. Saamenkäsiyötuotteille voidaan järjestelmän voimaantulon myötä hakea maantieteellisen merkinnän suojaa, joka perustuu tuotteen ja sen alkuperäalueen väliseen yhteyteen ja on luonteeltaan kollektiivinen. Merkintä antaa tuotteelle suojan muun muassa mielleyhtymiä ja jäljittelyä vastaan. Tavaramerkkisuoja perustuu yleensä yksittäisen toimijan yksinoikeuteen ja siihen, että merkkien välillä on sekaannusvaara. Siinä missä kansallinen tavaramerkki rajoittuu valtion alueelle, maantieteellinen merkintä voi koskea rajattua maantieteellistä aluetta, eli paitsi kansallisvaltion aluetta myös tiettyä kansallisvaltion sisällä sijaitsevaa aluetta, sekä

¹ Saamelaisten tarpeet henkisen omaisuuden suojaan tekijänoikeussuojan ja tavaramerkkisuojan näkökulmasta – erityisesti duodji-käsityön ja saamenpuvun osalta Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:39, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/49b50bf7-6c57-4fad-9b36-9e31acf1e60a/content>

² Pohjoisen alueen alkuperäiskansojen kulttuuria koskevat aineettomat oikeudet, Pasi Jaakonaho ja Tuomas Mattila, 2023, https://www.sog-sakk.fi/media/pdf/hankkeet/fi_sakk_koulutusmateriaali_web.pdf

³ Revitalisering av Samisk duodjimerke” Samerådets prosjekt, <https://sametinget.no/f/p1/i264a2261-3ad9-446d-aeb6-c959859feecd/same-tingsmelding-om-duodji-som-naring.pdf>, Suojan vahvistamisesta: <https://www.saamicouncil.net/news-archive/a-styrke-tradisjonell-duodji-i-det-kommersielle-markedet>

⁴ WIPO Treaty on Intellectual Property, Genetic Resources and associated Traditional Knowledge (2024)

⁵ Riyadh Design Law Treaty (DLT), <https://www.wipo.int/en/web/treaties/ip/rdlt/index>

useiden valtioiden alueelle ulottuvaa aluetta. Tällainen suoja voisi osaltaan tukea saamelaisten kulttuurin harjoittamisen ja kehittämisen edellytyksiä.

Totuus- ja sovintokomission raporttiin sisältyvän saamelaisten immateriaaioikeuksien vahvistamista koskevan toimenpiteen (28) arvioimiseksi vuoropuhelua voidaan syventää esimerkiksi asettamalla asiaa tarkasteleva työryhmä.

Saamelaiskäräjillä aloittaa syksyllä 2026 henkilö, jolle myös tämänkaltaiset kysymykset kuuluisivat.

Työryhmän perustamisesta aiheutuisi tavanomaisia kustannuksia. Kokouspaikka olisi Saamenmaalla todennäköisesti Inarissa, jossa saamelainen perinteinen tieto ja kulttuuri-ilmaukset ovat parhaiten havaittavissa ja jossa niitä koskevat yhdistykset ja koulutuskeskukset sijaitsevat.

Toimenpide 29: Valtion tulee korottaa Pohjoismaiden suurimman saamelaismu-seon, Siidan, voimavaroja, jotta se voi hoitaa muun muassa esinepalautusten myötä jatkuvasti laajenevat tehtävänsä.

Nykytila

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää Saamelaismuseum Siidalle museoiden valtionosuutta (valtion talousarvion mom. 29.80.31). Valtionosuuden määrä on noin 850 000 euroa vuonna 2026. Ministeriö on nimennyt Siidan museolain mukaiseksi alueelliseksi vastuumuseoksi, joka hoitaa lakiin perustuvaa kulttuuriympäristötehtävää saamelaisalueen kunnissa sekä valtakunnalliseksi vastuumuseoksi erikoisalanaan saamelaiskulttuuri. Museon saamasta valtionosuuden määrästä 253 000 euroa on osoitettu alueellisen kulttuuriympäristötehtävän hoitoon ja 170 000 euroa valtakunnallisen vastuumuseotehtävän hoitoon.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuosittain Siidalle vuokra-avustuksen, joka kattaa mu-seon vuokratulot Senaatti-kiinteistöjen omistamassa Siida-kiinteistössä täysimääräisesti. Avustus oli 1 665 000 euroa vuonna 2026.

Valtion rahoitus kattaa museon kokonaismenoista vuositasolla noin 60 prosenttia.

Arvio toimenpide-ehdotuksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että saamelaisesineiden palauttaminen on historiallisesti ja kulttuurisesti tärkeää, sillä kyse on saamelaisten oikeudesta omaan historiaansa ja kulttuuriinsa. Repatriaatioprosessi vahvistaa saamelaisyhteisön identiteettiä ja kulttuuriperintöä. Merkittävin kokonaisuus on ollut palautusprosessi, jossa Suomen kansallismuseo palautti yli 2000 saamelaisesineen kokonaisuuden Saamelaismuseum Siidaan vuonna 2021. Palautusta edelsi Siida-kiinteistön laajennushanke (2020–2021), jossa museolle valmistui uusi kokoelmasiipi. Laajennus on mahdollistanut saamelaiskokoelmien vastaanottamisen. Myös museot Suomen rajojen ulkopuolella ovat aktivoituneet alkuperäiskansojen esineiden repatriaatiotyössä ja kehitys näkyy Saamelaismuseum Siidassa merkittävien repatriaatioiden etenemisenä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että Saamelaismuseum Siidan valtakunnallisen vastuumuseotehtävän rahoitusta voisi olla perusteltua korottaa maltillisesti perusteena esinepalautusten myötä laajentuneet tehtävät. Valtakunnalliseen vastuumuseotehtävään myönnettävä harkinnanvarainen lisärahoitus kohdennetaan museolain 9 §:n mukaisiin valtakunnallisen vastuumuseon tehtäviin. Tällaisia ovat esimerkiksi saamelaisen kulttuuriperinnön saavutettavuuden edistäminen ja yhteisöille niiden tarpeisiin perustuvien palveluiden kehittäminen sekä kulttuuriperinnön tallentaminen ja tietojen saatavuuden edistäminen.

Saamelaismuseum Siidan valtakunnallisen vastuumuseotehtävän rahoituksen korottaminen 100 000 eurolla edellyttäisi opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan vastaavaa määrärahalisäystä valtion talousarvioon momentille 29.80.31 Valtionosuus esittävän taiteen ja museoiden käyttökustannuksiin.

Toimenpide 31: Saamelaisnuorten taidetapahtuman jatkuvuus tulee turvata riittävällä ja erillisellä vuotuisella rahoituksella.

Nykytila

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee saamelaisnuorten taidetapahtumaa vuosittaisella valtionavustuksella, joka on myönnetty osana saamelaisen nuorisoneuvoston hankeavustusta valtion talousarvion momentilta 29.91.50 (Nuorisotyön edistäminen). Valtionavustuksen suuruus on viime vuosina ollut 40 000 euroa.

Saamelaisnuorten taidetapahtuma on aiemmin järjestetty Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksessa Inarissa, mutta vuodesta 2026 alkaen tapahtuman on tarkoitus kiertää saamelaisalueen eri paikkakunnilla. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa saamelaisnuorten mahdollisuuksia oppia laajasti saamelaisesta kulttuuriperinnöstä ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien erityispiirteistä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan nykyinen rahoitus ei enää riitä kattamaan tapahtuman kustannuksia, joista suurin osa on matka- ja majoituskuluja.

Saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestelyistä vastaavat saamelaiskäräjien yhteydessä toimivat saamelaismusiikkikeskus, lastenkulttuurikeskus Mánnu ja elokuvakeskus Skábma yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee keskusten toimintaa vuosittaisilla yleisavustuksilla, joihin käytettävä määräraha on valtion talousarvion momentilla 29.80.50 (Avustukset taiteen ja kulttuurin edistämiseen).

Arvio toimenpide-ehdotuksesta

Totuus- ja sovintokomission raportin toimenpide-ehdotusta taustoittavassa tekstissä todetaan, että saamelaiskäräjät on vaatinut valtioneuvostoa myöntämään pysyvän rahoituksen saamelaisnuorten taidetapahtumalle irrottamalla sen nuorisoneuvoston vuotuisesta rahoituksesta. Totuus- ja sovintokomission ehdotuksessa ei oteta tarkemmin kantaa rahoitusmalliin. Vuosien 2027–2030 julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa ehdotuksessaan saamelaiskäräjät on kuitenkin tuonut esiin, ettei se pidä nykyistä rahoitusmallia tarkoituksenmukaisena, sillä nuorisoneuvosto ei vuodesta 2026 alkaen vastaa taidetapahtuman järjestelyistä. Kehysehdoituksessaan saamelaiskäräjät esittää rahoituksen siirtoa valtion talousarvion momentille 29.80.50. Opetus- ja kulttuuriministeriö ottaa alla kantaa toimenpide-ehdotuksen toteutukseen tämän tiedossa olevan esityksen mukaisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan rahoituksen siirtäminen momenttien välillä ei ole tarkoituksenmukaista. Ministeriön peruste tapahtuman avustamiselle on alkuperäiskansaan kuuluvien nuorten kulttuurisen nuorisotyön ja -toiminnan tukeminen. Ministeriö toteaa, että avustukset on myönnetty saamelaiskäräjille. Avustuspäätöstä tehdessään ministeriö ei ota kantaa siihen, miten saamelaiskäräjät sisäisesti organisoivat taidetapahtuman järjestämisen. Saamelaiskäräjät voi myös päättää, minkä osan avustuksesta se käyttää saamelaisten nuorisoneuvoston kuluihin ja minkä osan taidetapahtuman järjestämiseen.

Saamelaiskäräjien aiemmin ilmaisema näkemys riittävästä rahoitustasosta saamelaisnuorten taidetapahtumalle olisi 100 000 euroa vuodessa. Toimenpide-ehdotuksen toteuttaminen sisällyttämällä rahoitus momentille 29.80.50 ja sen korottaminen 100 000 euroon edellyttäisi opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan lisämäärärahaa valtion talousarvioon.

Toimenpide 32: Saamelaisen kulttuuri- ja järjestötoiminnan tukemiseksi osoitettua valtionavustusta tulee korottaa.

Nykytila

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee saamelaisen kulttuurin edistämistä valtionavustuksilla, jotka on tarkoitettu saamelaiskäräjien yhteydessä toimivien saamelaisten kulttuurikeskusten toimintaan sekä saamelaiskäräjille valtionavustuksina edelleen jaettavaksi saamenkielisen kulttuurin edistämiseen. Valtion vuoden 2026 talousarviossa saamelaisen kulttuurin edistämiseen on varattu 522 000 euroa momentilla 29.80.50 (Avustukset taiteen ja kulttuurin edistämiseen). Saamelaiskäräjien edelleen jakamien avustusten osuus saamelaisen kulttuurin edistämisen määrärahasta on vuonna 2026 222 000 euroa.

Avustuksia myönnetään saamenkielisen kulttuurin edistämiseen, muun muassa saamelaisjärjestöjen toimintaan, taiteelle ja kulttuurin eri aloille, julkaisutoimintaan sekä Utsjoen saamelaiskirkkotupien ylläpitoon ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Tuki kohdistuu kaikilla Suomessa puhutuilla saamen kielillä toteutettavaan toimintaan ja on merkittävin saamelaiselle kulttuurille ja taiteelle tarkoitettu tukimuoto Suomessa.

Saamelaiskäräjille valtionavustuksiin osoitettu määräraha kattaa noin 50 prosenttia haetusta tarpeesta. Esimerkiksi vuonna 2026 valtionavustuksen myöntämisen edellytykset täyttäviä hakemuksia osoitettiin saamelaiskäräjille 82 kappaletta, joilla haettiin avustusta yhteensä n. 450 000 euroa.

Saamelaisen kulttuurin edistämisen määrärahaa korotettiin edellisen kerran valtion vuoden 2023 talousarviossa, jolloin määräraha kasvoi 87 000 eurolla ja noin 20 prosentilla (v. 2022 435 000 euroa, v. 2023 522 000 euroa). Määrärahaan ei ole kuluvalle hallituskaudella kohdistunut säästöjä.

Arvio toimenpide-ehdotuksesta

Jos määrärahan korotuksen lähtökohdaksi otettaisiin saamelaiskäräjiltä nykyisin vuosittain haettujen avustusten keskimääräinen määrä ja oletettaisiin avustusta myönnettävän täysimääräisesti kaikille edellytykset täyttävälle hakijoille, olisi pysyvä kustannusvaikutus vuositasolla karkeasti arvioiden n. 0,2 miljoonaa euroa. Täysimääräinen korotus ei valtiontalouden tilanne huomioiden liene mahdollinen.

Korotuksen tason arvioinnissa tulisi ottaa huomioon erityisesti valtionavustuslain mukaisten yleisten edellytysten täytyminen avustusten myöntämisen perusteltavuuden ja tarveharkinnan osalta. Harkinnassa tulee lisäksi ottaa huomioon saamelaiskäräjien resurssit valtionapuviranomaisena toimimiseen, mikäli mm. avustusten käytön valvontatehtävien oletetaan mahdollisen avustusmäärärahan korotuksen myötä kasvavan.

Valtioneuvoston kulttuuripoliittisessa selonteossa asetetaan tavoitteeksi vahvistaa valtion osoittamaa tukea saamelaisen kulttuurin edistämiseen. Saamelaisen kulttuurin elinvoimaisuuden vahvistamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että saamelaisen kulttuuri- ja järjestötoiminnan valtionavustusmäärärahaa olisi perusteltua maltillisesti korottaa. Määrärahan maltillinen korotus on ministeriön näkemyksen mukaan toteutettavissa nykyisiä valtion talousarvion momentin 29.80.50 avustusmäärärahoja uudelleenkohdentamalla.